

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ПРАЦІ НА РОБОЧОМУ МІСЦІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

ЗУБЧИНЬСКА Н. М.

Харків

Інноваційна діяльність вітчизняних промислових підприємств зумовлює якісні зміни у змісті праці, ініціює виникнення нових функцій у трудовій діяльності, інтенсивний розвиток здібностей персоналу, підвищення рівня його творчої діяльності. Але крім економічного інноваційна діяльність має забезпечити і соціальний ефект, так як дозволяє звільнити працівників від ручної праці, шкідливих, не приваблюючих робіт, отримавши можливість засвоїти нові професії і зайнятися кваліфікованою працею на інших дільницях виробництва. Таким чином змінюється зміст праці: працівник перетворюється у спостерігача, що не бере участі у технологічному процесі, фізична праця збагачується інтелектуальним змістом, розширюються межі прикладання праці, працівники виконують все більше функцій контролю, програмування і управління.

Проблема інтелектуалізації праці розглядається в роботах багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, серед яких слід відзначити: Грیشнову О., Михайлову Л., Янжула І., Генкіна Б., Єгоршина А., Борисов Е., Іноземцев В., Брукінг Е., Козельський А., Шмідта Г., Чоудхарі С. та ін., але до нашого часу питання забезпечення інтелектуалізації праці у вітчизняних умовах залишається відкритим для подальших досліджень, що свідчить про його актуальність.

Метою даної статті є обґрунтування необхідності забезпечення робочого місця на промисловому підприємстві інтелектуалізації праці.

Якщо у ХХ ст. найважливішим і унікальним досягненням менеджменту було підвищення в 50 разів продуктивності фізичної праці на виробничих підприємствах, то найголовнішим досягненням, якого менеджмент повинен домогтися у ХХІ столітті – підвищення ефективності інтелектуальної праці.

Інтелектуальна діяльність – це внутрішня діяльність людини. Інтелект у ній виступає як характеристика внутрішніх процесів професійної діяльності людини і забезпечує процес інтелектуальної праці. Інтелектуальна праця виражається у сукупності: функціональних можливостей людини; способів і засобів її мислення; різноманітних форм відносин та соціокультурних цінностей. Усе це потрібно професіоналу для освоєння нових знань, умінь, навичок, необхідних для досягнення результатів у процесі реалізації поставлених цілей і виробництва нових інтелектуальних продуктів. Інтелектуальну працю окремого суб'єкта можна охарактеризувати системою функцій, які відповідають ієрархічно взаємозалежним видам професійної діяльності.

Процес інтелектуалізації – онтогенетичний процес використання та формування інтелектуально значущих можливостей і здібностей. Він обумовлений появою

в трудовій діяльності великої кількості завдань з «розмитотою» структурою, що вимагають нестандартних інноваційних підходів і рішень в різних аспектах професійної діяльності. Це висуває на перший план інтелектуальні затрати (з виробництва знань, інформації), що призводить в результаті до зміни функціональної структури праці [1].

Узагальнюючи визначення інтелектуалізації праці [1–3], надамо авторське визначення даної категорії: інтелектуалізація праці – підвищення вагомості інтелектуальної діяльності персоналу, рівня інтелекту, професійних та загальноосвітніх знань, які забезпечуються безпервним розвитком персоналу, науково-технічним забезпеченням його діяльності, що зумовлює появу нових технологій, використання яких забезпечує соціально-економічний розвиток підприємства.

Прискорений розвиток науково-технічного прогресу і швидке старіння професійних знань і навичок є не єдиними чинниками, що визначають роль професійного навчання – воно допомагає підприємству відповідати вимогам ринку. Такі умови призвели до того, що у всіх сферах людської діяльності збільшилася частка розумової праці основи інтелектуалізації праці.

Таким чином, до чинників, що детермінують необхідність забезпечення інтелектуалізації праці, слід віднести:

- ускладнення техніки та технології за рахунок наукомістких технічних систем;
- розвиток техніко-технологічної бази сучасного виробництва і зміна праці, що веде до забезпечення інтеграції способів діяльності, що виходять за рамки однієї професії;
- універсалізація технічних пристроїв на базі новітніх технологій, що підвищують багатопрофільність і багатоцільову сумісність знарядь праці.

Особливість інтелектуальної економіки полягає в тому, що її головний ресурс – знання, інформація, на відміну від всіх інших ресурсів не характеризується ні кінцівкою, ні закінченістю, а ні споживчістю в їх традиційному розумінні. Основною умовою, що лімітує залучення до доступного ресурсу, виступають специфічні якості самої людини – наявність або відсутність здатності до інтелектуальної активності, як формі накопичення, переробки та генерації нових знань. Отже, доступність знань ніяк не означає доступність володіння ними. Знання та інформація, в силу своїх об'єктивних характеристик є доступними для всіх, в силу суб'єктивних характеристик їх споживачів зосереджуються лише у відносно вузького кола людей [2].

Наростаюча інтелектуалізація праці вимагає тривалої підготовки виробничого персоналу, що неминує призводить до різкого збільшення віку трудових ресурсів і, отже, до природного зниження інтегрального показника їх здоров'я. Крім того, наростаюча інтенсивність і інтелектуалізація праці пред'являють підвищені вимо-

ги до інтелектуальних, психічних і фізичних здібностей працівника. З урахуванням «витратності» підготовки кваліфікованого фахівця і залежності ефективності праці від соматичного і психофізіологічного стану працівника економічно вигідніше зберігати і відновлювати здоров'я, розвивати психофізіологічний стан підготовлених фахівців, ніж витратити кошти на підготовку нових [4].

В контексті забезпечення інтелектуалізації праці робочого місця також необхідне врахування соціокультурних якостей персоналу таких, як: прагнення до успіху (орієнтація на досягнення, прагнення володіти, рішучість, довіра до себе); ініціативність – уміння діяти енергійно, здатність висувати ідеї і намічати шляхи їх втілення, самостійно ставити цілі і самостійно організовувати заходи, спрямовані на досягнення цих цілей. Це якість відрізняється великою складністю у реалізації. Для прояву ініціативи необхідно:

– зрозуміти обстановку, що склалася, в якій доводиться діяти, наприклад, у грі правильно орієнтуватися в навколишньому середовищі і вміти оцінювати його;

– продумати, що треба зробити для того, щоб найкращим чином досягти поставленої мети, тобто розробити план дій;

– зважитися на самостійну дію, тобто на те, щоб виконати її і взяти на себе відповідальність за прийняті рішення. Виховання ініціативності можливо тільки шляхом залучення працівників до самостійності процесу рішення доступних їм за труднощі завдань.

Інноваційний тип мислення: здатність жити і працювати в атмосфері змін, відчуття нового, прагнення вчитися і вчити інших, інтелектуальна, вольова і емоційна стресостійкість при раптових змінах оточення; вміння відмовитися «від доброго в ім'я кращого».

Адаптивний тип мислення: орієнтація на стабілізацію, оптимізацію, вдосконалення існуючого, раціоналізація прагнення до визначеності, виключення непередбачених ситуацій.

У теперішній час все більше загострюється необхідність у інтелектуалізації праці персоналу, з певним рівнем знань і навичок, умінням піти на ризик і нести відповідальність за прийняті нестандартні рішення, ініціативних і націлених на успіх. Але, крім інтелектуальних здібностей людини на інтелектуалізацію праці на робочому місці вагомий вплив мають сучасні техніка та технологія.

Таким чином, головною тенденцією забезпечення робочого місця на сучасному етапі є його інтелектуалізація, що виявляється в підвищенні питомої ваги зайнятих розумових працею, зростання значення інтелектуальної праці в суспільстві. Реалізація функцій інтелектуальної праці вимагає від працівника відповідних здібностей, певного рівня інтелекту, високого рівня професійних та загальноосвітніх знань. Відповідно з цим зростає значення загальної та спеціальної освіти у формуванні відповідних фахівців інтелектуальної праці, а також впровадження та освоєння нової техніки і розробка новітніх технологій на робочому місці, що забезпечує соціально-економічний розвиток підприємства в цілому. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисов Е. Ф. Экономическая теория: Курс лекций для студентов высших учебных заведений – М.: Юрайт, Центральный институт непрерывного образования общества «Знание» России, 1998. – 478 с.

2. Иноземцев В. Л. «Класс интеллектуалов» в постиндустриальном обществе // Социологические исследования. – 2000. – № 6. – С. 67 – 77.

3. Козельский А. В. Развитие основного капитала как фактора формирования нового качества экономического роста: автореф. дисс. к-та экон. наук. – Саратов, 2006. – 21 с.

4. Разумов А. Н. // Здоровье здорового человека. Научные основы восстановительной медицины / Под ред. А. Н. Разумова, В. И. Покровского. – М., 2007. – С. 9–14.